

Csengernek tavaly jelent meg az első kötete, Sebestyén, te is elküldted a közelmúltban a kötettervedet egy neves kiadóhoz. Mi lesz így azzal a „Felmondunk!” jelszavú attitűddel, amivel engem – mint versrovat szerkesztőt – is fenyegettetek?

Szóval, viccet félretéve: mit jelent nektek a bennfentesség, illetve az úgynevezett outsidernesség az irodalomban?

Makáry Sebestyén: Igen, felruháztuk magunkat a feltétel nélküli értékesség tudatával. Hozd le a verset, különben felmondunk! Mintha lennének bárkik, akik felmondhatnának. De ha

egy lap olyan jó srácról lemondana, mint amilyenek mi is vagyunk, akkor meg is érdemli, menjen, amerre akar! De ezen többnyire csak magunkban nevettünk, talán te vagy az egyetlen szerkesztő, akinek elmondtuk. Be is jött: rovatot kaptunk az Új Forrás honlapján! Persze ezt most nagyon helyesen „ellenünk” fordítod. Fiúk, ti arra alapoztatok az identitásotokat, hogy nem vagytok senkik, most mi lesz veletek?! És akkor befigyel a tipikus életúttörténet, a „sikersztori”, hogy dolgozni kezdtem, lettem valaki, lett egzisztenciám, a baráti kapcsolatok leépülgettek stb. Fél lábbal kívül kell állni. – Nekem ezt Győrffy Ákos tanította, és azóta ehhez tartom magam. Meg egyébként is, mi az, ami belül van az úgynevezett irodalmon? Ahogy minden más emberi konstrukció, hatalmi szervezet, ez is tele van egóval, érvényesülni akarással, érdekekkel... Ne is részletezzük.

Egyébként is, talán érdemesebb a saját életemben állnom. Persze az olvasás, az írás, és az olvasásról, írásról való beszélgetések az énem részévé váltak. De ösztönösen ózokodom túlságosan beengedni a többit. Persze, mi az, hogy túlságosan? Mindenesetre vannak gyakorlataim a kívülmaradásra, melyekről onnét tudom, hogy szükségesek, hogy ha elhanyagolom őket, egyszerűen elvesztem a fonalat. És ha elvesztem a fonalat, akkor aztán már muszáj azt mondani, hogy „felmondok”, és kimenni az erdőbe vagy a fatelepre, aztán napokig, hetekig hozzá se szagolni az irodalomhoz. Ha rendszeren végzem a gyakorlataimat, egész jó egyensúlyt lehet tartani. A kötettervet meg tényleg elküldtem egy neves kiadóhoz. Mit lehet tenni? Most ez a rovat is alakulni kezd. Ha majd azt érzem, hogy nekem ez vagy az nem fekszik, akkor kiszállok. A rovat meg egyébként is periférikus lesz, hiszen a célközönsége is a

FORRÁSPONTON 45

Papp Máté beszélgetése

a Forráspont rovat

leendő szerkesztőivel,

Kertai Csengerrel és

Makáry Sebestyénnel

periférián van, a velünk hasonszőrű fiatalokkal, pályakezdőkkel együtt. Itt a lehetőség, hogy ne kelljen felmondaniuk.

Kertai Csenger: Szerintem az irodalmi jelenlét egyszerre szól mind a két dologról. A bennfentesség az a szakmai minimum, amivel mindenki tartozik, aki ír – hogy képben legyen és fogódzópontokat találjon. Az outsiderség, az elzárkózottság legfeljebb egy szerző távolságát jelöli ki az éppen kanonikus megszólalásmódoctól. Mindkét szerepbe bele lehet ragadni; de az akkor már inkább egy imázs, ami alapján szeretnénk, hogy elhelyezzenek minket az irodalmi térben. Szerintem mindenkinek más áll jobban, de fontos, hogy bármelyik „oldalon” állunk, közös csomópontokat kell találnunk, ahol elindulhat az érdemi párbeszéd.

Hogyan kezelitek a kortárs költői köznyelv rendszerint homogén masszáját? Mennyire érzitek a saját versnyelveteket ettől elkülönöződőnek, esetleg mindehhez idomulónak?

K. Cs.: A massa jó dolog lehet, mert esetleg segíthet a tájékozódásban, az azonosulás és az elkülönöződés opciója pedig ugyanúgy megtalálható benne. Nagyon idegen dolgot úgysem tudunk csinálni, még ha pillanatnyilag úgy is tűnik, hogy nagyon más az az út, amit magunknak elképzelünk. A massa, vagy az irodalmi élet hétköznapisága viszont sokszor feloldja azt a nyomást, amit csakis a sajátunknak, és ezért nehezen megoszthatónak érzünk.

M. S.: A massa szerintem mindig érdektelen és unalmas. Persze, ha közelebről is megnézem, már lehet, hogy nem is annyira. Sajnos ez a kategorizálás az életben való könnyebb eligazodást segíti, de egyben az eligazodás tulajdonképpeni hátulütője is valahol. A masszának ugyanis egyik legfőbb tulajdonsága, hogy olyan mennyiséggé áll össze, hogy nem lehet átolvasni. És akkor ránézésre kell eldönteni azt egy neten vagy folyóiratban szembejövő versről, hogy érdemes-e az olvasásra. Sok masszának gondolt szövegről derült már ki számomra, hogy egész jó, vagy hogy nagyon is jó! Ebből is látszik, hogy sok felületes megítélés csúszik általában a kortárs versolvasatomba. Persze egyetértek veled, hogy van egy, ha úgy tetszik önismétlő – számomra elég érdektelen – költészeti köznyelv, amitől szerzőként és olvasóként is igyekszem távol tartani magam; miközben a számomra izgalmas, inspiratív költői és prózai szövegek olvasására, keresésére se jut „elég” időm.

Érdekes élmény volt, amikor folyóiratokat olvasgatva szembesültem azzal, hogy lassan én is efelé a kortárs közmassza felé tartok. Ez persze ijesztő felismerés volt, de közben tudatosította a másfelé tartó lehetséges irányt is: a prózai, leíró, akár esszéisztikus versnyelv felé; ugyanakkor a homlokerembe hozta azokat a szerzőket is, akiket érdemes követnem (Mészöly Miklós, Győrfy Ákos, W. G. Sebald, Tolnai Ottó, Oravec Imre), meg az archaikus és szent szövegeket, zoltárokat, a Bibliát. Haladok valamerre, de hogy

merre, én sem tudom mindig. Egy biztos: a kommersztől, a szentimentalizmustól, a szentenciózusságtól ózdkodni kell.

Sebestyén, a bölcsészkar mellett rendszeresen favágóként dolgozol Vácon. Egyébként is, a természetközeliség, valamint a lokális meghatározottság jellemzi a szövegeidet – honnan jön ez a fajta indítatás? Csenger, a te írásaid aurájában mindig ott érezhető valamifajta prófétai hangnem rezgése – vissza tudod keresni, miből ered ez az éthosz?

47

K. CS.: A prófétai hangnem inkább a szövegek perifériáin helyezkednek el; nagy odafigyeléssel kell bánni egy ilyen témával, vagyis hangvétellel, ami ennyi kérdőjelet von maga után. Ugyanis próféták ma nemigen kellene, és ha vannak is, azokat inkább ki(ne)vetjük magunk közül; némileg jogosan, mert ma az apokaliptikus világvégeérzés olyan hétköznapi tapasztalat, hogy nem kell hozzá különleges képesség, hogy lássuk, láttassuk. Amire szükség van inkább, az talán egy olyan megváltásélmény, ami a hétköznapit hozza rendbe, mert úgy érzékelem, hogy van egy ilyen berögzültség, hogy valami elveszett, a dolgok nincsenek a helyükön. Az ún. naivitás ennek eszköze lehet: egy olyan gyermeki látásmód, ami nem kérdőjelezi meg a dolgok helyét a világban, hanem még mindig bizalommal fordul feléjük.

M. S.: Kérdésedben már harmadszor identitásnak olvasom az indíttatást... Érdekes. A táj, ahol élek – a Dunakanyar, a Börzsöny, a Naszály – tudott egyszerűen belülré kerülni. Az irodalom sokáig nem is érdekelt. Kajakoztam, jártam a Börzsönnyt, biológusnak készültem. Abban az értelemben, ahogy most gondolok rá, nem is tudtam, hogy létezik irodalom. Aztán húszéves koromban valahogy kezembe került Gyórfy Ákos *Haza* című kötete. Attól a könyvtől az egész körülöttem lévő világ, a Duna, a hegyek, de még a kavicsok is megváltoztak, ahogy a bennem lévő világlátás is. Vagy ha a változás már hamarabb is elkezdődött (nomád biciklitúrákon mondjuk), az irodalmat tulajdonképpen ez a könyv nyitotta meg számomra – és pont a Dunával, a Börzsönnyel, Nagymarossal együtt.

Kimenni az erdőbe sokszor van olyan gazdag élmény számomra, mint egy jobb verseskötet. Persze ez az erdőbe járás is külön történet, mert ahogy a versnél, itt is kerülni kell a kommersz, bevett viszonyulásokat; ami persze nem azt jelenti, hogy nem lehet mondjuk hanyatt feküdni vagy egyszerű dolgokat csinálni. A favágás megint csak egy másik (archaikus) módja az erdő, a fák, valamint a faanyag megismerésének. Azért pár év favágás után lényegileg újat már nem tudok tanulni hasogatás közben. Legfeljebb magamról. Vagy a fát szállító kamionok sofőrjeitől. De nem kell túlromantizálni ezt sem: jó zsebpénzt lehet keresni vele. Közben átmozgat, figyelni kell a fára, amivel

dolgozom, a farakásra, nehogy rám boruljon, a fejszére, a hasítógépre, a láncfűrészre: szóval valamiképpen kimozdít a hétköznapi rutinjából. És már testi-lelki szükségletem. Emellett pedig jó érzéssel tölt el, hogy a környék több száz házában, ha befűtenek, ha megmelegítik a hátukat a kály-
48 hánál, abban az én munkám is benne van. És arra is szívesen gondolok, hogy ebbéli munkásságom bő 99%-át elégették (és akármennyit írok még, és akármennyi fát vágok még, ez talán konkrétan és szimbolikusan is így marad), és ez tetszik, mert egy kalap alá vehető a verseim és a tűzifa. Nem árt ennyi relativitás. Szakmai szempontból egyébként a fatelep nagyon izgalmas hely: Vác peremén az urbanizáció és a természet találkozása. Kamionokon hozzák a fákat, és a nap végére zokniig, alsógyatyáig, orrsővényig fűrészporos leszek. Megint csak a belülről kerülést akarom hangsúlyozni, mert ami ezzel szemben van, az a spektatorikus attitűd, a steril, a „gyönyörű a természet”-érzés, az nemcsak hogy sehova nem vezet, de még fel is számolja az erdőt.

Egy ideje tervezitek megalapítani a Szamarak Költői-díjat. Hogyan perdült ki az ötlet, és mi lenne a díjazás koncepciója? Kiket és mivel díjaznátok, avatnátok számárrá?

K. CS.: Erre Sebi válaszoljon, ő az ötletgazda! Szerintem csak fel akart vidítani, amikor rosszabb passzban voltam, hogy ő megcsinálja a díjazás intézményének a fordítottját, ahol nem a teljesítményt díjazják, hanem alanyi jogon kapja meg minden „szamár”, aki elég makacs ahhoz, hogy a pályán maradjon, még ha az nem is kecsegtet sok jóval a számára...

M. S.: A „szamarakról” Tolnai Ottó írt Csenger kötetének előszavában, és a kötetbemutatón moderátorként azzal provokáltam Csengert, hogy miképpen viszonyul ahhoz, hogy Tolnai ezennel őt is beemelte a „Szamarak Költői” közé (aminek minden bizonnyal ő maga is tagja). Ebből is látjuk, a Szamarak Költőit nem mi találtuk ki, valószínűleg egy több ezer éves társaságról van szó, és szép számmal akad köztük udvari bolond, prédikátor, de köreikben sejtem François Villont vagy épp Jóbót is.

Ami minket illet, nekünk annyi lenne a feladatunk, hogy a szamarak szép életéből valamennyit megalósítsunk az irodalmi életben is. Az irodalmi díjak ma mind presztízst jelentenek, és teperés van értük, meg pénz, meg mellmutogatás, meg az Irodalom Birodalom objektív kitüntetése. A Szamarak Költői-díj alapvetően közösgéalakító elismerés lesz. Az évi díjazottakat a már Szamarak Költői-díjasok választják. Feltétel: olyan publikáció online vagy nyomtatott folyóirat, esetleg kötet formájában, amely a Szamarak Költői tetszését elnyeri. De lehet, hogy más művészeti ágak alkotóit is be lehetne vonni. Alapvetően barátokat díjaznánk, mert nyilvánvalóan velük szeretnénk közösséget építeni, majd ismerősöket, barátok barátait, akiknek munkája fölkelte a szamarak érdeklődését. A díjátadó valamelyik nyári délután lenne;

a díj jó sok bor, amit még aznap este elfogyasztunk, plusz egy fröccsöntött játékszámár. És a díj onnét válik elismertté, hogy az évről évre gyarapodó nyertesek a CV-jükbe majd beleírják: XY, Szamarak Költői-díjas. És persze nem „nagyszám” ez az ötlet, de mi nem is „nagyszám” díjat szeretnénk csinálni, hanem olyat, hogy a Szamarak Költői-díjazástól ne görcsbe ránduljon az ember gyomra („vajon én kapom-e?”, „el merjem-e fogadni most vagy ne?”), hanem hogy a díjazottban rögtön áradjon szét az öröm – és ott legyenek mellette a szamarak.

Hamarosan megjelenik – talán jelképes módon – az Irodalmi Jelen felületén a *Zsivaj* című novella Csengertől, ami látenszen reflektál az általatok szerkesztett rovatra is az Új Forrás online felületén. Hogy képzelitek el a dialógust a megszólított fiatal szerzőkkel?

M. S.: A *Zsivaj*ról írjon talán Csenger, mégiscsak az ő szüleménye. Ugyanakkor a rovatunk egyáltalán nem azonosítható a *Zsivaj* 1.0-val, mint olyannal, csupán hasonló jegyek figyelhetők meg bennük. Nyitottság, felszabadítási szándék, a mindenkori autoriterrel való szembehelyezkedés. „*Egy aprócska lépés, a letérés kísérlete a kövezett útról.*” A kövezett útról persze nem újkeletű a letérés szándéka sem. Ami a *Forrás*pont rovatot megkülönbözteti a hasonló, fiatal szerzőket bemutató rovatoktól, az a szövegcentrikus interjúkészítés. Az, hogy a szövegekre kérdezzük rá, egy technika is egyben a monotonitás, a futószalagon való versközlés és az elszemélytelenedés ellen. Az online-forma szabad kezet enged ugyanakkor a szerzőknek is, csatlakozhat az adott kontextushoz képet, zenét, videót, ezzel együtt pedig a terjedelem sem annyira kötött. Személy szerint azt látom jelenleg a legfontosabbnak a rovat kapcsán, hogy megismerhetünk általa fiatal szerzőket, ami lehetőséget teremthet termékeny szakmai és baráti kapcsolatok kialakulására.

K. Cs.: Egy klasszikus szépirodalmi rovat nem nyújt fogódzkodót az olvasáshoz, hanem csak magában közli a szöveget, ezért a befogadásban legfeljebb csak saját viszonyítási pontja lehet. Ebben a rovatban nem a hibátlan szövegekre, a végletekig csiszoltságra törekszünk, hanem fogódzkodókat ajánlunk az olvasónak; azaz próbálunk rákérdezni egy-egy vers problémás részeire, így próbálva – aktív párbeszédén keresztül – irányítani a befogadást. Ezért a hiba, a vers töredezettsége magában nem lehet akadály, hanem nagyon is érdekes és hétköznapi rész eleme a szövegnek. A rovat elsősorban fiatal szerzőket szólaltat majd meg, remélhetőleg megvilágítva olyan előítéleteket, amelyek sokszor visszanyesik a szerzők próbálkozási kedvét. Persze ez csak alapkoncepció, vagyis „tökéletes szövegeket” is közlünk, színesítve a palettát – mert úgynevezett klasszikus irodalmi rovatból már annyi van, mint égen a csillag.